

## МІЖНАРОДНА РЕПУТАЦІЯ УКРАЇНИ: ВИСНОВКИ ДЛЯ ПОЛІТИКІВ

*Анотація.* Стаття присвячена проблемі використання міжнародних оцінок, рейтингів у формуванні міжнародної репутації країни. Мета статті – охарактеризувати міжнародну репутацію України за міжнародними оцінками та визначити основні політичні проблеми. Основним методом дослідження виступили аналіз та синтез, порівняння та узагальнення. Інформаційною базою стали звіти за 2014-2015 рр. міжнародних організацій та інститутів: Всесвітнього банку – Індекс ведення бізнесу, Всесвітнього економічного форуму – Індекс глобальної конкурентоспроможності країн, Transparency International -Індекс сприйняття корупції, Інституту репутації – Глобальний індекс репутації країн. Результати дослідження показали можливість та необхідність використання міжнародних рейтингів у розробці державної політики у сфері репутації країни. Наочно продемонстровано погану міжнародну репутацію України, яка за оцінками Reputation Institute посіла 47 місце серед 55 можливих. Негативний вплив на міжнародну репутацію України здійснює ряд об'єктивних чинників, серед яких неефективність урядування, що виражається у зростанні корупції та нерозвиненому інституціональному середовищі; нерозвиненість економіки, що спричиняє значну макроекономічну нестабільність та несприятливий бізнес-клімат; воєнні конфлікти.

**Ключові слова:** міжнародна репутація, геополітичний імідж, політика, країна, Україна, міжнародний рейтинг, корупція, конкурентоспроможність

*Annotation.* The article discusses the use of international assessments, the ratings in the formation of the country's international reputation. Purpose of the

---

<sup>1</sup> Кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології та гуманітарних наук Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

*article has to characterize the international reputation of Ukraine on international assessments and to identify the main political issues. The main methods of investigation were made by the analysis and synthesis, comparison and synthesis. The information base of steel accounts for the 2014-2015 international organizations and institutions: the World Bank - The index of doing business, the World Economic Forum - Global Competitiveness Index, Transparency International - Corruption Perceptions Index, Reputation Institute - The Country RepTrak. The results showed the possibility and the need for the international rankings in the formulation of public policy in the country's reputation. It demonstrates the bad international reputation of Ukraine, which is estimated to Reputation Institute ranked 47 among 55 possible. Negative impact on the international reputation of Ukraine carries out a number of objective factors, including inefficient management, which is reflected in the growth of corruption and poor institutional environment; undeveloped economy, causing significant macroeconomic instability and adverse impact on the business climate; military conflicts.*

**Keywords:** *international reputation, geopolitical image, politics, country, Ukraine, international ranking, corruption, competitiveness*

**Аннотация.** *Статья посвящена проблеме использования международных оценок, рейтингов при формировании международной репутации страны. Цель статьи – охарактеризовать международную репутацию Украины по международным оценкам и выделить основные политические проблемы. Основным методами исследования выступили анализ и синтез, сравнение и обобщение. Информационной базой стали отчеты за 2014-2015 гг. международных организаций и институтов: Всемирного банка - Индекс ведения бизнеса, Всемирного экономического форума - Индекс глобальной конкурентоспособности стран, Transparency International - индекс восприятия коррупции, Института репутации - Глобальный индекс репутации стран. Результаты исследования показали возможность и необходимость использования международных рейтингов в разработке государственной*

політики в сфері репутації країни. Наглядно продемонстровано погану міжнародну репутацію України, яка за оцінками Reputation Institute посіла 47 місце серед 55 можливих. Негативний вплив на міжнародну репутацію України здійснює ряд об'єктивних факторів, серед яких неефективність управління, яка виражається в зростанні корупції та незрозумітій інституціональній середовищі; незрозумітість економіки, що викликає значущу макроекономічну нестабільність і надає несприятливий вплив на бізнес-клімат; військові конфлікти.

**Ключові слова:** міжнародна репутація, геополітичний імідж, політика, країна, Україна, міжнародний рейтинг, корупція, конкурентоспроможність

**Постановка проблеми.** Проблема міжнародної репутації країни виходить далеко за межі якоїсь однієї сфери. Міжнародна репутація країни – це і політична, і економічна, і соціальна, і культурна, і безстороння. Від міжнародної репутації залежать і іноземні інвестиції, і туристичні потоки, і іноземні студенти, і добробут населення країни тощо.

Міжнародними організаціями та дослідницькими інститутами здійснюється оцінка як окремих параметрів, так і комплексних показників, що відображають загальний стан та місце країни у геополітичній ієрархії. Дані оцінки використовують політики, бізнес та наукова спільнота для прийняття рішень та проведення досліджень. За словами засновника Всесвітнього економічного форуму К.Шваба: «подібні оцінки і висновки пропонують керівникам урядів і бізнес-лідерам побачити формування успішної економічної політики і проведення інституційних реформ» [4].

В Україні використання подібних оцінок та різноманітних рейтингів тільки розпочато. Найбільш затребуваними та дослідженими є Індекс глобальної конкурентоспроможності від Всесвітнього економічного форуму, Індекс сприйняття корупції від Transparency International, Індекс ведення

бізнесу (Doing Business) від Всесвітнього банку та різноманітні фінансово-економічні індекси від міжнародних рейтингових агенцій Fitch, Standard and Poor's, Bloomberg тощо. Дещо меншою популярністю користуються Індекс розвитку людського потенціалу від ООН, Індекс глобалізації від компанії A.T.Kearney, Індекс демократії від Freedom House та інші.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Аналіз глобального індексу конкурентоспроможності країн можна знайти в роботах О.Амоши, Л.Антонюк, С.Бандури, Д.Богині, О.Білоруса, Б.Буркинського, Б.Данилишина, Я.Жаліло, Д.Лук'яненко, Н.Лук'янченко, Ю.Пахомова, О.Сидоренко, І.Тараненко, О.Швиданенко та ін. Дослідженню корупції та індексу сприйняття корупції присвячені праці Л.Аркуша, О.Берези, О.Бусол, Д.Йосифовича, П.Мауро, Д.Никифорчука, В.Соловйова, М.Флейчука тощо. Питанням оцінки людського розвитку та розвитку людського потенціалу приділяється увага І.Бондарем, Н.Верхоглядовою, О.Власюк, С.Вовканич, В.Геєцем, О.Грیشною, М.Долішнім, М.Кімом, О.Кендюховим, Н.Корабльовою, Е.Лібановою, І.Лукиновим, В.Трощинським, А.Чухно, Л.Шаульською та ін.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Разом із значною увагою до окремих міжнародних оцінок, з вуст політиків, економістів та експертів можна почути заклики до необхідності зайняти провідні позиції у подібних рейтингах, що однозначно не може бути прийнятним. Такі оцінки – лише інструмент, який дозволяє зорієнтуватись в який бік рухатись, де є проблеми, а де було досягнуто результату. Для розуміння цього необхідно більше уваги приділяти дослідженню даних рейтингів, їх методології, цілям їх складання, експертам, що проводять оцінку, інформаційній базі, на якій вони ґрунтуються та використовувати результати для оперативного виявлення проблемних зон у внутрішній та зовнішній політиці та вчасного їх коригування.

**Формулювання цілей статті.** Мета статті – охарактеризувати міжнародну репутацію України за міжнародними оцінками та визначити основні політичні проблеми.

Найбільш популярним серед науковців всього світу є індекс глобальної конкурентоспроможності, запропонований Всесвітнім економічним форумом (Швейцарія). Індекс оцінює здатність економік забезпечувати більш високу продуктивність бізнесу, і як наслідок, більш високі темпи економічного зростання й економічного добробуту нації. Методика даного індексу включає оцінку 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, що знаходяться на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину із загальнодоступних джерел (статистичні дані і результати досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями). Всі змінні згруповані у дванадцять контрольних показників: інституціональне середовище, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність товарних ринків, ефективність ринку праці, досконалість фінансових ринків, технологічний розвиток, розміри ринку, якість бізнес-процесів, інновації [9]. За результатами оцінки країни розподіляються за трьома основними групами: країни, економіка яких розвивається на основі факторів виробництва; країни, розвиток яких визначається економічною ефективністю; країни з інноваційною економікою. Також, виділяють дві перехідні групи – від першої групи до другої та від другої до третьої.

За даними рейтингу 2014-2015 рр. Україна посіла 76 місце серед 144 країн, які прийняли участь в оцінці. Даний результат відніс нашу державу до другої основної групи. Порівняння результатів оцінки України з результатами трійки лідерів рейтингу та країнами-сусідами за окремими факторами представлені в табл. 1.

Як бачимо, найбільший результат показала оцінка розміру ринку, охорони здоров'я та початкової освіти, вищої освіти та професійної підготовки. Можна припустити, що саме в даних сферах Україна має певний вплив на

розстановку сил у геополітичному просторі світу. Разом з тим, 130-е місце за показником інституціонального середовища та 105 – за макроекономічною стабільністю показують безрезультативність економічної політики та неефективність державного управління.

Взагалі, всі економічні показники дуже низькі: 112-е місце за ефективністю товарних ринків, 107-е місце за досконалістю фінансових ринків, 99-е місце за якістю бізнес-процесів. За даним рейтингом Україна не те що може залучити іноземні інвестиції, вона їх відлякує, тим самим знижуючи економічну репутацію країни на міжнародному ринку.

Міжнародні інвестори та світові корпорації, обираючи країну для здійснення інвестицій та виходу на той чи інший локальний ринок, справді враховують позиції країни в міжнародних рейтингах. Особливою увагою серед інвесторів користується рейтинг Doing Business, що укладається Світовим банком. Даний рейтинг оцінює простоту здійснення підприємницької діяльності в країнах світу.

Таблиця 1

Порівняння результатів оцінки глобальної конкурентоспроможності України з деякими країнами світу, 2014 рр.

Країна	Загальне місце в рейтингу	Фактор глобальної конкурентоспроможності											
		Інституціональне середовище	Інфраструктура	Макроекономічна стабільність	Охорона здоров'я і початкова освіта	Вища освіта і професійна підготовка	Ефективність товарних ринків	Ефективність ринку праці	Досконалість фінансових ринків	Технологічний розвиток	Розміри ринку	Якість бізнес-процесів	Інновації
Швейцарія	1	9	5	12	11	4	8	1	11	10	39	2	2
Сінгапур	2	3	2	15	3	2	1	2	2	7	31	19	9
США	3	30	12	113	49	7	16	4	9	16	1	4	5
Польща	43	56	63	63	39	34	51	79	35	48	19	63	72
Росія	53	97	39	31	56	39	99	45	110	59	7	86	65
Грузія	69	48	59	48	63	92	60	41	76	67	103	113	12 1
Україна	76	130	68	105	43	40	112	80	107	85	38	99	81
Молдова	82	121	83	56	93	84	103	82	100	51	124	124	13

Джерело: The Global Competitiveness Report 2014-2015 Rankings [9]

Рейтинг оцінює нормативно-правові акти, що регулюють діяльність підприємства протягом його життєвого циклу: від реєстрації до ліквідації, і застосування цих нормативно-правових актів на практиці. Рейтинг включає 10 індикаторів: реєстрація підприємства, реєстрація власності, забезпечення виконання контрактів, оподаткування, отримання кредитів, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи електропостачання, міжнародна торгівля, захист інвесторів, процедура банкрутства.

Методологією рейтингу передбачено для розрахунку деяких параметрів проведення опитування провідних спеціалістів у досліджуваній сфері діяльності. У випадках, коли різні джерела вказують різні відповіді, використовується середній показник. Для порівнянності даних рейтингу для кожного індикатора розглядається типова ситуація (припущення), в рамках якої оцінюється порядок дій суб'єктів господарювання, при цьому методологією дослідження визначені певні вимоги до підприємства: як до його розміру, організаційно-правової форми, кількості персоналу, так і до майна, що йому належить, міста, в якому суб'єкт господарювання здійснює діяльність тощо [6]. За результатами оцінки кожній країні присвоюється відповідна з 189 можливих позиція в рейтингу. Чим вища позиція країни, тим сприятливішою є підприємницьке середовище для відкриття та функціонування підприємства.

Результати оцінки у 2014 році показали значне відставання України від провідних країн світу – 96 місце. В табл. 2 представлено результати даного рейтингу для країн Східної Європи та Центральної Азії. Незважаючи на суттєве покращення позицій, найближчі сусіди все одно випереджають Україну. Зокрема Польща зайняла в рейтингу 32-е місце, Білорусь - 57, Росія - 62, Молдова - 63. Лідером у світовому рейтингу сприятливості ведення бізнесу традиційно є Сінгапур. У першу десятку увійшли Нова Зеландія, Гонконг, Данія, Південна Корея, Норвегія, США, Велика Британія, Фінляндія і Австралія.

Результати рейтингу деяких країн Східної Європи та Центральної Азії за індексом Doing Business у 2014 р.

Країна	Рейтинг	Реєстрація підприємств	Отримання дозволів на будівництво	Підключення до електромереж	Реєстрація власності	Отримання кредитів	Захист міноритарних інвесторів	Оподаткування	Міжнародна торгівля	Забезпечення контрактів	Банкрутство
Грузія	15	3	1	3	1	2	10	7	3	6	22
Латвія	23	9	4	8	10	6	12	3	2	4	5
Литва	24	5	2	10	5	6	19	9	1	2	15
Туреччина	55	22	13	2	13	21	2	13	12	11	20
Білорусь	57	11	5	16	2	22	21	14	18	1	16
Росія	62	7	20	14	7	17	22	10	21	2	14
Молдова	63	8	23	17	9	6	15	16	19	13	11
Казахстан	77	15	19	9	8	20	6	2	24	8	12
Азербайджан	80	6	18	19	6	22	14	4	22	9	19
Сербія	91	20	26	6	18	16	7	25	14	21	8
Україна	96	21	6	26	15	4	24	20	20	14	23

Джерело: Doing Business 2015 [8].

За даними звіту «Doing Business 2014» Україні вдалось покращити свої позиції в рейтингу за рахунок наступних факторів:

- на 49 позицій виросло місце України по показнику «Спрощення процесу сплати податків для компаній» завдяки введенню електронної системи подання декларацій;

- на 29 позицій покращився рейтинг України за показником «Реєстрація власності» за рахунок запровадження нової системи державної реєстрації майнових прав на нерухоме майно, яка забезпечує державну реєстрацію в одному Державному реєстрі майнових прав та їх обтяжень як на земельні ділянки, так і на об'єкти нерухомості;



- мінімальне зростання на одну позицію продемонстрував критерій «Забезпечення контрактів».

Експерти пояснюють, що «поточне місце України в рейтингу Doing Business-2015 характеризує швидше формальні регуляторні поліпшення, ніж реальні» [8]. Найбільше тягне Україну донизу в загальному заліку індикатор «Підключення до електромереж», за яким наша країна посіла 185 місце. Кількість дозвільних процедур у цьому секторі досягає 10, процес отримання дозвільних документів розтягується на 277 днів, а вартість перевищує 165,5% від доходу на душу населення.

Саме цей рейтинг яскраво свідчить про наявність значної кількості бюрократичних процедур, які, в свою чергу, є індикатором корупції. В Індексі сприйняття корупції, який представляє міжнародна організація Transparency International, вже кілька років Україна займає найнижчі позиції.

Індекс сприйняття корупції ґрунтується на декількох незалежних опитуваннях, у яких беруть участь міжнародні фінансові та правозахисні експерти, в тому числі з Азіатського і Африканського банків розвитку, Світового банку та американської організації Freedom House. Наприклад, у 2014 р. Індекс розраховувався з використанням даних з 12 джерел за останні два роки, які представлені 11 незалежними організаціями, які реєструють рівні сприйняття корупції. Стандартизація отриманих даних відбувається шляхом приведення їх до 100-бальної шкали, де 0 – найвищий рівень сприйняття корупції, 100 – найнижчий. Для забезпечення можливості порівняння кількості балів в їх часовій динаміці використовується середнє значення набору даних та середнє квадратичне відхилення. Важливою особливістю методики оцінки Індексу є наступне: для того, щоб країна чи територія була включена в оцінку необхідна наявність як мінімум трьох джерел, які оцінюють таку країну. У 2014 р. оцінки Індексу показали, що більше двох третин з 175 країн набрали менше 50 балів. Лідером індексу стали Данія, а аутсайдерами – Північна Корея та Сомалі (табл. 3).

Глобальна порівняльна таблиця СРІ 2014 (фрагмент)

Країна	Бал				Рейтинг			
	ІСК - 2014	ІСК - 2013	ІСК - 2012	Варіація у балах (2014- 2013)	Рейтин г 2014 р.	Рейтин г 2013 р.	Рейтин г 2012 р.	Варіація у рейтинг у (2013- 2014)
Данія	92	91	90	1	1	1	1	0
Сполучені Штати	74	73	73	1	17	19	19	2
Польща	61	60	58	1	35	38	41	3
Грузія	52	49	52	3	50	55	51	5
Туреччина	45	50	49	-5	64	53	54	-11
Греція	43	40	36	3	69	80	94	11
Китай	36	40	39	-4	100	80	80	-20
Молдова	35	35	36	0	103	102	94	-1
Білорусь	31	29	31	2	119	123	123	4
Росія	27	28	28	-1	136	127	133	-9
Уганда	26	26	29	0	142	140	130	-2
Україна	26	25	26	1	142	144	144	2
КНДР	8	8	8	0	174	175	174	1
Сомалі	8	8	8	0	174	175	174	1

Джерело: Transparency International Україна [2]

Результати даної оцінки у 2014 р. для України невтішні: «26 балів зі 100 можливих і 142 місце зі 175 позицій. Україна вчергове опинилась на одному щаблі з Угандою та Коморськими островами як одна з найбільш корумпованих країн світу» [5]. На думку міжнародної антикорупційної спільноти, такі результати спричинені малопомітним поступом у руйнуванні корупційних схем, отриманих у спадок від всіх правлячих режимів часів незалежності України. Нещодавно прийняті закони поки не дали відчутних результатів у антикорупційній боротьбі. За словами Хосе Угаса, голови Transparency International «Індекс 2014 р...показує, що економічний розвиток стає неможливим, а зусилля, направлені проти корупції, стають безплідними, коли лідери та високо посадовці зловживають владою, щоб прибрати до рук державні кошти для своїх особистих вигід» [3].

Вже за позиціями в названих трьох міжнародних рейтингах можна судити про репутацію України, яка, нажаль, має дуже низький рівень і характеризується ненадійністю, нестабільністю та корумпованістю. Такий стан

справ не може сприяти нормальному розвитку міжнародних відносин та веденню ефективної зовнішньої політики. Разом з тим, є і інші сторони репутації.

Єдиним періодичним аналітичним рейтингом, що оцінює репутацію країн є The Country RepTrak. Розробниками даного рейтингу є консалтингова компанія Reputation Institute. Експерти компанії розробили рейтинг, який дозволяє з'ясувати вплив репутації країни на здатність успішно конкурувати, залучати інвестиції, розвивати торгівлю і туризм. Репутація держав оцінюється за 100-бальною шкалою за такими критеріями, як захоплення, довіра, прихильність і повага до зовнішньої політики, ділового клімату, товарів та послуг, інфраструктури, якості життя, природних і туристичних ресурсів. Експерти Інституту Репутації виходять з того, що "репутація означає гроші". Вони виділили дуже сильну кореляцію між репутацією країни й бажанням її відвідувати, купувати продукти, які в ній виробляються, інвестувати в країну, вчитись там та працювати.

В оцінках 2015 р. прийняло участь близько 48000 респондентів з країн G8. Загальні результати даного рейтингу у 2015 р. показано на рис. 1.

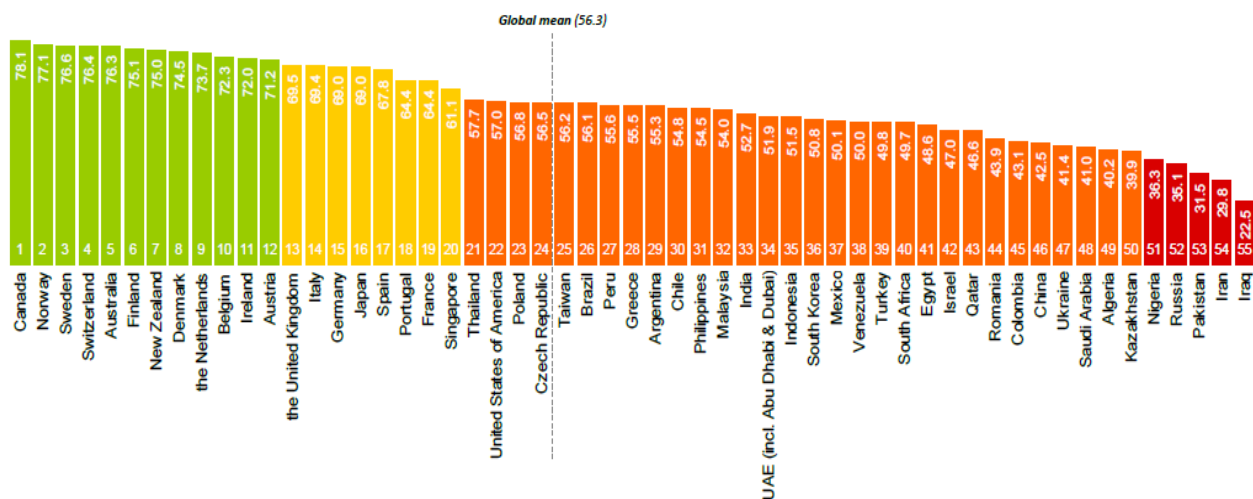


Рис. 1. Country RepTrak, 2015 р.

Джерело: 2015 Country RepTrak. The World's Most [7]

Як видно з рис. 1 перше місце у 2015 р. посіла Канада, останнє – Ірак. Всього було оцінено 55 країн світу. Україна в даному рейтингу опинилась на 47 сходинці, випередивши Росію всього на 5 позицій (52 місце).

Автори даного рейтингу виходять з того, що трьома основними вимірами репутації країни виступають: якість життя (привабливе середовище); якість інститутів (ефективність урядування); рівень розвитку (розвинена економіка). В розрізі цих трьох складових, передові позиції у 2015 р. зайняли Канада – привабливе середовище, Японія – розвинена економіка, Швеція – ефективність урядування. Разом з тим, у звіті відмічається, що найбільші та/або найпотужніші країни не обов'язково мають кращу репутацію. Але найщасливішими є люди тих країн, які мають кращу репутацію, є відносно мирною країною та мають низький рівень корупції [7].

Які ж наслідки має такий стан репутації України для самої України, для її населення, для підприємств? По-перше, погана репутація відображається на економіці і, відповідно, на добробуті населення країни. Ще Вінстон Черчіль говорив, що репутація — це те, завдяки чому вам можуть швидко позичити. Це як ніколи актуально для України. Загроза технічного дефолту, пов'язана з необхідністю обслуговувати зовнішній борг ставить Україну в залежність від зовнішнього фінансування. Водночас, ті ж європейські структури в цілому погоджуючись допомагати, не спішать надавати нові кредити та фінансову допомогу. У разі оголошення дефолту, інвестиційний ринок закриє свої двері і перед вітчизняним бізнесом. Балансування на межі тягне імідж країни донизу, що ще більше відштовхує іноземний капітал.

По-друге, це політична складова. За словами Томаса Ачеліса «В уявленні мешканців інших держав політичне життя України — це щось на кшталт лялькового театру і зовсім не схоже на демократію, що розвивається» [1]. Існує усталена і досить поширена думка про граничну корумпованість української влади, що підтверджується даними Індексу сприйняття корупції із року в рік при різній владі. Щодо політичної незалежності країни, то тут також питання. До останнього часу за кордоном існувало стереотипне уявлення про

Україну як про державу, що перебуває під впливом Російської Федерації і саме цей стереотип намагались побороти не українські (!), а західні політики. Після Революції Гідності та агресії Росії проти України, в Європі та інших країнах світу утверджується думка про перехід України під сферу впливу США. При цьому, призначення закордонних спеціалістів на владні посади у державі, які часом продиктовані вимогами західних колег, підтверджують повну несаможиттєвість нашої держави.

По-третє, це безпека. Україна фактично перебуває у стані війни, що має певні наслідки для міжнародної репутації. Не дивлячись на підтримку з боку майже всього світу, з початку 2014 р. відмічається зниження рівня іноземних туристичних потоків, зменшення кількості іноземних студентів, збільшення кількості підприємств, які перенесли свої офіси з України (а це зменшення робочих місць) або навіть закрили власні представництва, зростання міграції наших співвітчизників у більш спокійні країни тощо.

Ми перелічили лише три основних політичних наслідки поганого міжнародного іміджу країни, але саме вони несуть в собі і основні загрози подальшого розвитку. Подолання названих проблем повинно бути першочерговим завданням уряду країни і стати основою для розробки державної політики формування міжнародної репутації та геополітичного іміджу України.

**Висновки.** Розгляд різних методик оцінки міжнародного іміджу України виявив існуючі проблеми та дозволив розставити акценти. Детальне вивчення запропонованих та інших міжнародних рейтингів повинно стати щоденною практикою аналітичних структур державної влади. Міжнародні рейтинги, індекси та інші оцінки є індикаторами позитивних змін та негативних наслідків державної внутрішньої та зовнішньої політики. Подібні оцінки мають стати ефективним інструментом аналізу та прогнозування в політичній науці та практиці.

## Список використаних джерел

1. Боднар М. Імідж усе / М.Боднар // Щотижневик "Контракти", 2008. - №47, листопад [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/tend/tend213.html> . - Дата звернення: 23.08.2015.
2. Global comparative table CPI 2014 / Transparency International Україна [Web Resource]. – URL: <http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/global-table.html> . Data: 23.08.2015.
3. Global Press Release // Transparency International [Web Resource]. – URL: <http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/global-press-release.html> . Data: 23.08.2015.
4. Загоруйко Ю. Теряем даже то, чого не маємо / Ю.Загоруйко // Зеркало недели, 2006. - №38. – 7-13 окт.
5. Press Release Ukraine 2014 // Transparency International [Web Resource]. – URL: <http://ti-ukraine.org/corruption-perceptions-index-2014/press-release.html> . Data: 23.08.2015.
6. Чечетова-Терашвілі Т. М., Малишко Ю. М. Аналіз недоліків методології міжнародного рейтингу «Doing business» [Текст]/ Т.М. Чечетова-Терашвілі, Ю.М.Малишко // Проблеми економіки, 2014. - №4. – С.38-44.
7. 2015 Country RepTrak. The World's Most // Reputation Institute [Web Resource]. – URL: <http://www.reputationinstitute.com/research/Country-RepTrak> Data: 23.08.2015.
8. Doing Business 2015 // The World Bank Group [Web Resource]. – URL: <http://russian.doingbusiness.org/rankings> . Data: 23.08.2015.
9. The Global Competitiveness Report 2014-2015 Rankings // World Economic Forum, Geneva, Switzerland, 3 September 2014 [Web resource]. – URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/report-highlights/> . - Date of the application: 05.07.2015.